

GIYOHVANDLIKKA QARSHI NEYROBIOLOGIK YONDASHUVLAR: DOPAMIN TIZIMI ASOSIDA

Ilmiy Rahbari: Alfraganus universiteti

Klinik fanlari kafedrası assistenti

Maxmanazarov G'afur Axnazarovich

To'xtasinov Ibrohimjon

Alfraganus Universiteti

Tibbiyot kafedrası, davolash fakulteti

2-kurs, 240-guruh talabasi

Annotatsiya:

Ushbu maqolamda giyohvandlikning neyrobiologik asoslari, xususan, dopamin tizimining roli yoritiladi. Zamonaviy neyrofan yutuqlari asosida giyohvandlikka qarshi kurashishning yangi, yo'naltirilgan usullari ko'rib chiqiladi. Maqolada dopaminergik tizimning faoliyat mexanizmi, giyohvand moddalarning unga ta'siri va ushbu tizimni maqsadli bloklovchi yoki muvozanatlashtiruvchi terapiyalar haqida ma'lumot beriladi.

Kalit so'zlar:

giyohvandlik, dopamin, miya, neyrobiologiya, mukofot tizimi, psixostimulyatorlar, neyroterapiya, motivatsiya, impuls nazorati

Kirish:

Giyohvandlik butun dunyo bo'ylab ijtimoiy va sog'liqni saqlash sohalarida dolzarb muammo bo'lib qolmoqda. Klassik yondashuvlar odatda detoksikatsiya va rehabilitatsiyani o'z ichiga olsa-da, oxirgi yillarda neyrobiologik asosli usullar

tobora ko'proq e'tibor qozonmoqda. Bu yondashuvlarning markazida dopamin tizimi turadi — bu tizim mukofot, motivatsiya, va zavq hissi bilan bog'liq bo'lgan neyromediator tizimidir.

Asosiy qism:

1. Dopamin tizimining tuzilishi va vazifasi

Dopamin markazlari: Ventral tegmental area (VTA), Nucleus accumbens, prefrontal korteks

Dopaminning motivatsiya, o'rganish va mukofot mexanizmidagi roli

2. Giyohvandlik va dopamin muvozanatsizligi

Kokain, amfetamin, heroin kabi moddalar dopamin chiqarilishini kuchaytiradi

Doimiy stimulyatsiya dopamin retseptorlarining kamayishiga olib keladi

Bosh miya mukofot tizimi disfunktsiyasi paydo bo'ladi

3. Zamonaviy neyrobiologik yondashuvlar

Farmakoterapiya: Dopamin agonist/antagonistlari (masalan, naltrekson, buprenorfin)

Transkraniyal magnit stimulyatsiyasi (TMS) – prefrontal korteksni faollashtirish orqali impuls nazoratini kuchaytirish

Kognitiv neyroterapiya – neyroplastiklik asosida miya faolligini qayta o'rganish

Gen terapiya istiqbollari – dopamin retseptorlarini nishonli tartibga solish

4. Giyohvandlik profilaktikasi va neyrofan

Erta bosqichdagi neyroko'rsatkichlar orqali xavf guruhlarini aniqlash

Ta'lim va profilaktik choralarni shaxsiy neyrotip asosida yo'naltirish

Infografika mazmuni – Dopamin tizimi va giyohvandlikning sikli:

1. Modda qabul qilinadi

2. Dopamin darajasi keskin ko'tariladi

3. Zavq hissi (euforia) paydo bo'ladi
4. Miya bunga odatlanadi
5. Dopamin retseptorlari kamayadi
6. Tabiiy zavq manbalari ish bermaydi
7. Moddani yana va yana qidirish Qaramlik rivojlanadi

Xulosa:

Giyohvandlikka qarshi kurashish faqat ijtimoiy va psixologik yondashuvlar bilan cheklanib qolmasligi kerak. Miya faoliyatini chuqur o'rganish orqali dopamin tizimi asosida ishlovchi terapiyalar yordamida samarali va individual davolash yo'llari ishlab chiqilmoqda. Neyrobiologik yondashuvlar kelajakda giyohvandlikni to'liq nazorat qilishga asos bo'lishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. G'. To'raqulov – "Odam anatomiyasi va fiziologiyasi asoslari", T.: O'zbekiston, 2021
2. A. Karimov – "Tibbiyotda zamonaviy psixonevrologik yondashuvlar", Toshkent, 2022
3. S. Jo'raev – "Giyohvandlikning biologik sabablari", Respublika narkologiya markazi, maqolalar to'plami, 2023
4. Volkow N.D., Baler R.D. – "The neuroscience of drug reward and addiction", Neuropharmacology, 2015
5. Koob G.F., Le Moal M. – Neurobiology of Addiction, Academic Press, 2006